

intempèrie

Habitar el trànsit provocat per un dol incomplet

-//////////-

ALUMNA:
Judith Cantallops Majó
NIUB 16310475

Treball Final de Grau
Departament d'Arts Visuals i Disseny
Facultat de Belles Arts
Curs 2015/2016

TUTORA:
Lidia Górriz

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

ÍNDEX

[de continguts.

1. **Resum / Abstract** p. 3 - 5
2. **Objectius** p. 6
[general, específics
3. **Metodologia** p. 7 - 8
[desenvolupament conceptual
[desenvolupament pràctic
4. **Projecte: Intempèrie** p. 9 - 31
Habitar el trànsit provocat per un dol incomplet
[Standby
[Trànsit
[Estancament
[Incertesa
[Contradicció
[Ambigüitat
[Excés de
5. **Desenvolupament conceptual** p. 32 - 40
[Societat moderna vista per Bauman
[Dol per Sloterdijk i Kübler-Ross
[Relació dol-societat i rituals de dol perduts,
per Begoña Elizalde
6. **Referents** p. 41 - 47
[Afarin Sajedi
[Rébecca Dautremer
[Flora Borsi
[Joan Vinyoli
[Ajo
7. **Conclusions** p. 48
8. **Bibliografia i Webgrafia** p. 49 - 52
9. **Índex d'imatges** p. 53 - 54
10. **Agraïments** p. 55

RESUM | resumen | *abstract*

Mitjançant una retroinspecció personal de l'experiència de quan una persona no és capaç d'avançar amb fluïdesa per les etapes habituals d'un dol, aquest treball pretén habitar l'espai de trànsit que s'origina al encallar-se en les dues primeres fases de superació. Així, recrear i representar gràfica i poèticament les sensacions, emocions o pensaments que s'hi poden reconèixer.

L'obra parteix d'una experiència autobiogràfica i s'ocupa de la creació artística originada en el dolor de la pèrdua.

Concretament es tracta d'analitzar els processos i mecanismes socials que han configurat, des d'un temps ençà, el ritme de vida que impedeix la correcta evolució d'un estat de dol (centrant-se en el causat per la mort d'una persona estimada, únicament). Recolzant-se, entre d'altres, en la idea de la *Modernitat Líquida* de Bauman, enllaçant amb la opinió de psiquiatres com Kübler Ross, qui analitza les diverses fases del dol, o Peter Sloterdijk, que explora les interconnexions i mecanismes ancestrals que els humans trobem en la resta de persones que ens envolten per crear la nostra bombolla de confort, i com això explica que necessitem una reconstrucció interna per a superar la pèrdua d'algun d'aquests elements.

Dibuix | Processos artístics | Art i Dol | Societat | Introspecció

El trabajo en cuestión parte de una experiencia autobiográfica y se ocupa de la creación artística originada en el dolor de la pérdida, concretamente en la dificultad de pasar por un duelo con fluidez, imposibilitando a la persona que lo sufre a llegar a un estado de sensación mental y emocional correcto.

Concretamente trataré de analizar los procesos y mecanismos sociales que han configurado, des de cierto tiempo atrás, el ritmo de vida que impide la correcta evolución de un estado de duelo (centrándome en el causado por la muerte de una persona querida, únicamente), apoyándose en la idea de la *Modernidad Líquida* de Bauman, y esto será enlazado con la opinión de psiquiatras como Kübler Ross, quien analiza las diferentes etapas del duelo, o Peter Sloterdijk, que explora las interconexiones y mecanismos ancestrales que los humanos encontramos en el resto de personas que nos rodean para crear nuestra zona de confort, y como éso explica la necesidad de reconstrucción interna para superar la pérdida de alguno de estos elementos.

A través de una retroinspección personal de la experiencia de cuando una persona no es capaz de avanzar con fluidez por las etapas de un duelo, este trabajo pretende habitar el impase que surge al quedarse atascado en las dos primeras etapas de superación. Así, recrear y representar plástica y poéticamente las sensaciones, emociones o pensamientos que se le atribuyen.

Dibujo | Procesos artísticos | Arte y duelo | Sociedad | Introspección

The work in question part of an autobiographical experience and deals with artistic creation originated in the pain of loss, particularly in the difficulty of going through a grieving fluently, making it impossible for the person who suffers to reach a state of feeling mental and emotional right. Specifically try to analyze the processes and social mechanisms that have been set, des some time ago, the pace of life that prevents the proper development of a state of mourning (focusing on the caused by the death of a loved one, only), relying on the idea of “Modernidad Líquida” by Bauman, and this will be linked to the opinion of psychiatrists as Kubler Ross, who analyzes the different stages of grief, or Peter Sloterdijk, which explores the interconnexiones and ancestral mechanisms that humans are in the rest of people around us to create our private comfort zone, and how that explains the need for internal reconstruction to overcome the loss of any of these items.

Through retrofitting a personal experience of when a person is unable to move smoothly through the stages of a duel, this work aims inhabit the impaso that arises to get stuck in the first two stages of improvement. Thus, recreate and plastic and poetically represent feelings, emotions or thoughts that are attributed to him.

Drawing | Artistic processes | Art and mourning | Society | Introspection

OBJECTIUS

[general.

1. Habitar l'experiència d'estancament personal produït per la impossible evolució d'un dol produït per la mort d'una persona estimada, indagant en els estats anímics i mentals característics en les etapes de negació i ira d'un dol que no s'aconsegueix superar.

[específics.

1.1 Investigar el comportament actual de la societat consumista occidental, les conductes socials i les expectatives personals i col·lectives, així com els nous codis de comportament i funcionament que marquen el ritme de vida.

1.2 Recopilar teories que desglossin les fases en què una persona passa quan transita per l'estat de dol causat per la mort d'una persona propera, basant-se en textos argumentats majoritàriament per psicòlegs experts en la qüestió.

1.3 Relacionar el ritme de vida actual amb la impossibilitat d'una persona de transcórrer per totes les etapes d'un dol sense pressions socials i/o pròpies.

1.4 Crear una sèrie d'imatges a través d'obra gràfica, mitjançant conceptes, sentiments i idees relacionades amb aquest estancament, que es constitueixin com a obra artística, en el context de la representació d'un imaginari propi i de simbologia íntima.

METODOLOGIA

[desenvolupament conceptual

Aquest treball de final de Grau s'ha plantejat en dues parts, una teòrica i una pràctica, que tenen un desenvolupament simultani i complementari, realitzades a partir de la cerca de fonts documentals i visuals.

1. Interpretació i resum de la definició de la societat moderna que desenvolupa Zigmunt Bauman al llibre Modernitat Líquida. Lectura, assimilació i extracció dels conceptes que estableixen relacions amb la intencionalitat del treball.
2. Breu esboç sobre les etapes i formes d'entendre un dol, especialment de la mà de Kübler Ross, de Sigmunt Freud i de Peter Sloterdijk.
3. Reflexió dels rituals funeraris perduts. Relació dol-societat.

[desenvolupament pràctic

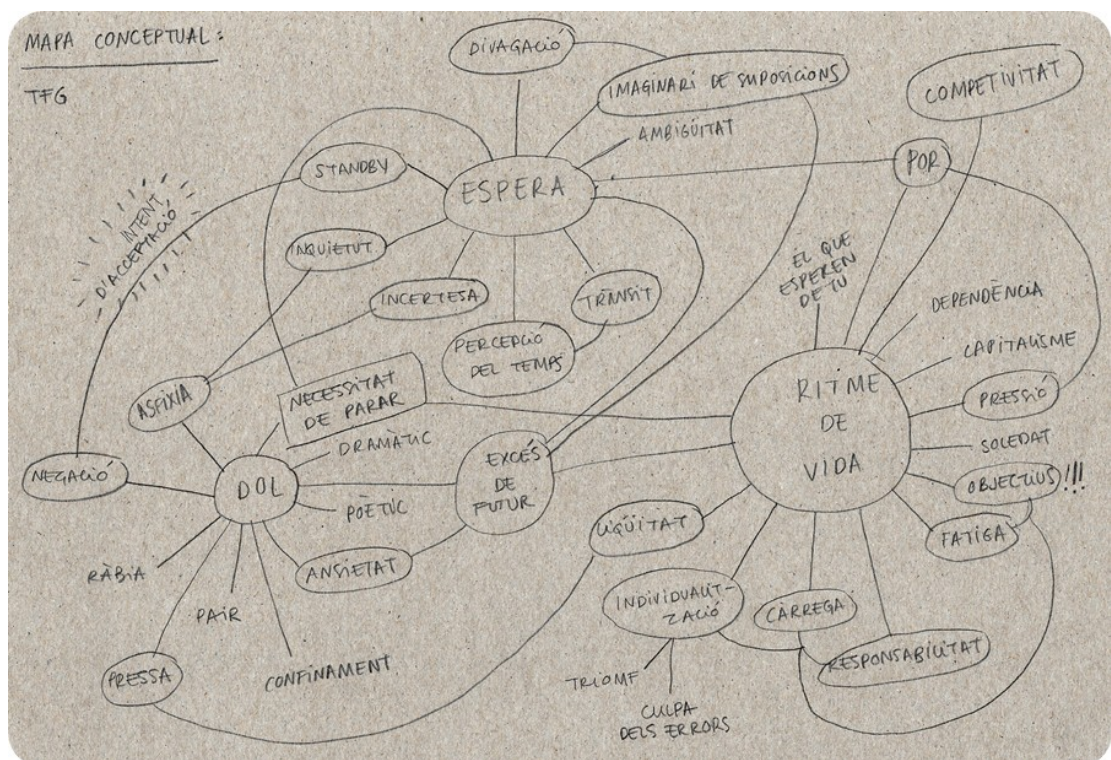
1. Recerca de referents multidisciplinàris que inspirin aquest treball tant en forma com en contingut o tècnica. Relacionar-los amb la pròpia obra, trobar-hi els punts en comú.
2. Enumerar i fer una llista d'idees, conceptes i emocions relacionats amb les fases "negació" i "ira" característiques d'un dol per la mort d'un ésser estimat.
3. Realitzar una sèrie de dibuixos que representin i interpretin els conceptes escollits anteriorment, habitant-los, introduint-hi simbolismes i elements d'interpretació personal i, en menys mesura, de caràcter general, dotant-los de significats que ajudin a complementar i a materialitzar les idees exposades.
4. Acompanyar els dibuixos amb breus escrits elaborats personalment que ajudin a la interpretació de la obra i la poetitzin. Aquests escrits també faran la funció de nexa entre la idea que representen, el dibuix i la part conceptual.
5. Ajuntar totes les obres en format de llibret imprès, on cada dibuix anirà acompanyat del seu corresponent text i serà més visual el vincle entre obra i escrit.

PROJECTE

[procés de la part pràctica

En aquest apartat es desglossarà quines han sigut les etapes per les quals ha passat la part pràctica fins a arribar al seu punt de maduració.

El primer pas va ser fer un mapa conceptual per a esquematitzar tots els conceptes que podien establir certa relació amb la fase de “negació” i d’“ira” relacionats amb el dol. Així, i partint de les idees adquirides durant la formulació de la part conceptual, aquest mapa pretenia trobar paraules per a després fer una tria de les que serien dibuixades per a l'obra final.

Trànsit | Estancament | Incertesa | Contradicció | Ambigüitat

Excés de futur | Standby

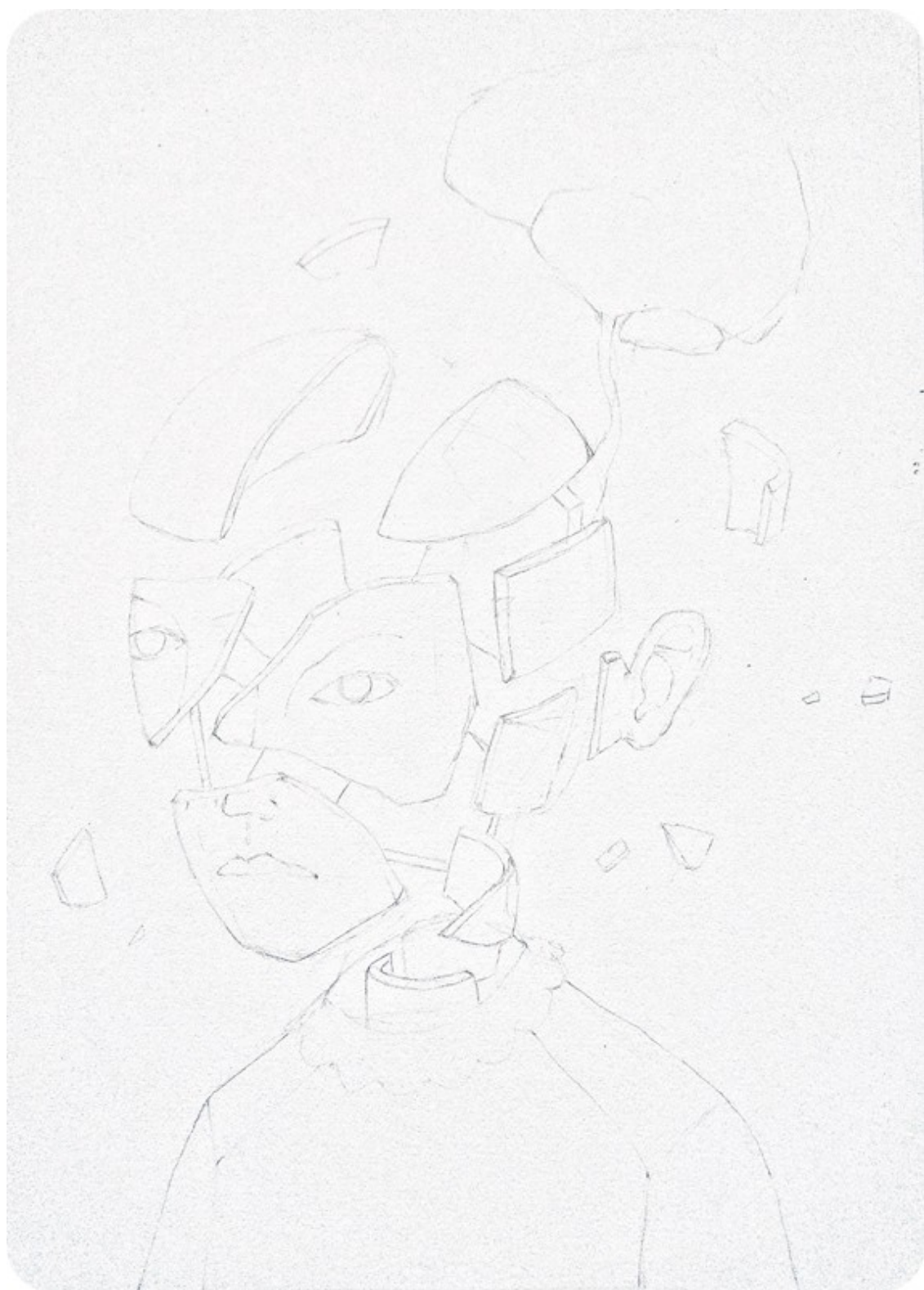
1. procés dibuix

Per a procedir a l'explicació del procés que he seguit per a dur a terme cadascun dels dibuixos que conformen la part pràctica d'aquest treball final, en prendré com a mostra a un d'ells, podent generalitzar i aplicar aquest procés a la resta d'obres elaborades.

[ESBOÇ] dibuix associat al concepte “trànsit”

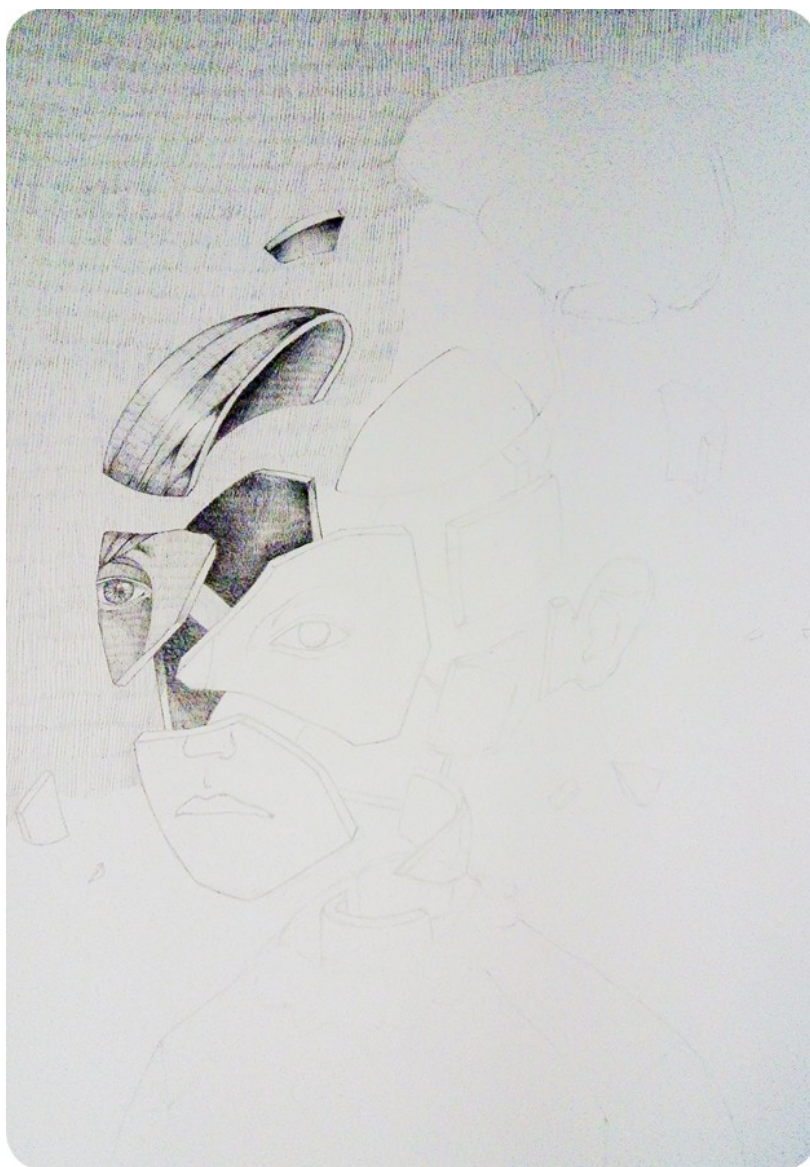
En tots els casos, el primer pas era fer un esboç del dibuix distribuïnt tots els elements pel paper (paper de 50x70cm), marcant als voltants un marge de 2cm aproximadament, arrodonits pels vèrtexs (pàgina de la dreta).

En alguns casos, la decisió dels elements que formarien part del dibuix sortia de forma força espontània directament al fer l'esboç al paper definitiu, partint només del concepte que s'havia escollit per a treballar i tinguent-lo present en el moment de creació. Així, si em venia alguna idea sobre una de les paraules quan no estava al lloc de treballar, quedava apuntada a la llibreta d'idees pel TFG, en format de frase o de dibuix molt ambigu però suficientment entenedor per a plasmar-lo a posteriori.

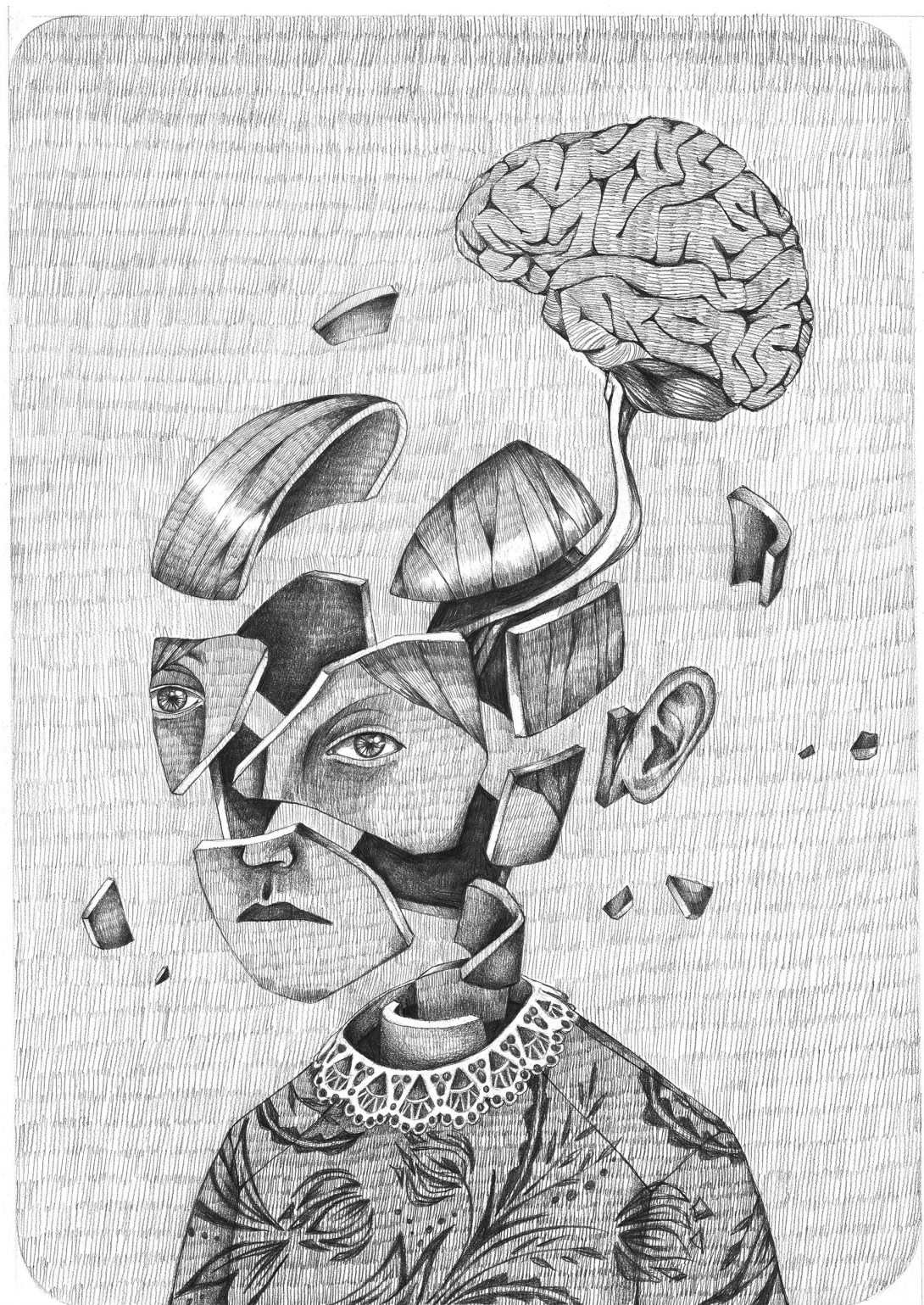
[PROCÉS A LLAPIS] dibuix associat al concepte “trànsit”

Un cop marcat el dibuix, s'emplenava només amb un llapis de mines de grafit de duresa HB del 0'7. He procurat omplir els dibuixos únicament amb entramats de línies que quedessin intencionadament a la vista, augmentant o disminuint el nombre de línies segons l'efecte lluminós i de volum que es volgués aconseguir:

Obra finalitzada:

[Obra

Aquesta obra es compon de 7 dibuixos ordenats amb la intenció d'estructurar amb un ordre personal els diferents estats emocionals que transites entre la fase de negació i ira d'un dol. Serien:

- **1. Standby.**

Com a primer estadi. Moment en què quedem paralyzats al rebre la notícia.

- **2. Trànsit**

Primer moviment mental. Buscar interiorment respostes. Desconnexió amb l'exterior, impossibilitat d'avançar en cap direcció concreta.

- **3. Estancament**

Moment en què creiem trobar una resposta. O moltes, però que comencen a sorgir arguments, tan bons com dolents, a favor i en contra. Generem respostes a nivell personal i subjectiu, però som incapaços de trobar-ne cap que ens satisfaci.

- **4. Incertesa**

Tornar a estar sense respostes. Ens sentim sols enmig d'un abisme, estranys dins el món que habitem.

- **5. Contradicció**

Rebuig de les respostes trobades a la fase d'*Estancament*. Els arguments abans creats es contradueixen entre ells.

– **6. Ambigüitat**

Es dubta de si realment hi ha respostes. Ja apareix un cansament provocat per l'esforç mental i físic, pel temps que fa que es divaga entre el dubte i la incertesa. Es comença a crear un mapa mental molt ambigu.

– **7. Excés de futur**

Estar malament amb un mateix. Cansament ja força palpable. Es comença a plantejar si se serà capaç d'ensortir-se'n. Es recreen mentalment escenes futures catastròfiques que podrien empitjorar l'estat emocional de la persona. Apareix certa ansietat.

Amb la finalitat de que qualsevol persona aliena pugui veure ordenats d'aquesta forma els dibuixos i els microcontes, l'obra es presenta en format de llibret, en què les parts apareixen en la disposició esmentada anteriorment. És innecessari que qui en faci la lectura visual sigui coneixedora d'aquest ordre, doncs cadascú transitaria pel dol d'una forma diferent i ordenaria aquests sentiments de manera totalment personal i subjectiva. Per això, a més, a continuació es desglossen de forma esquemàtica i resumida les diferents simbologies personals que s'atribueixen als continguts de cada dibuix, però cal remarcar que és amb un objectiu merament explicatiu, sense ser això determinant per a l'entesa general de les peces.

La idea és que cadascú en pugui extreure les seves pròpies conclusions, relacionar els elements amb el seu imaginari simbòlic i sentir-s'hi identificat en la mesura que cregui.

Seguint aquestes premises, el petit text que acompanya cada dibuix només pretén complementar la idea i enllaçar-la amb el concepte que representa, dotant a cada peça d'una dosi extra de significat.

La notícia de les 19:36

Obra gràfica del Treball Final de Grau,
per Sit Cantallops.

Standby

Grafit sobre paper Fabriano 300gr.

50x70 cm.

En aquest dibuix, el primer de la sèrie, el concepte d'Standby està representat amb un camp de flors d'Aquilea (una planta amb propietats calmants i que ajuda a dormir). El punt de vista des del que es veuen les flors està pensat per assemblar-se al que té una persona quan va al camp i s'estira entre les plantes. L'atmosfera atribuïda a aquest moment és el principal vincle amb la idea d'Standby. Aquest moment d'astorament, de parada, en què les coses flueixen al voltant però un mateix es queda quiet observant-les, sense saber com reaccionar.

*“Intentava contar quants pètals tenia,
però que hagués arribat la tardor
no li facilitava les coses.”*

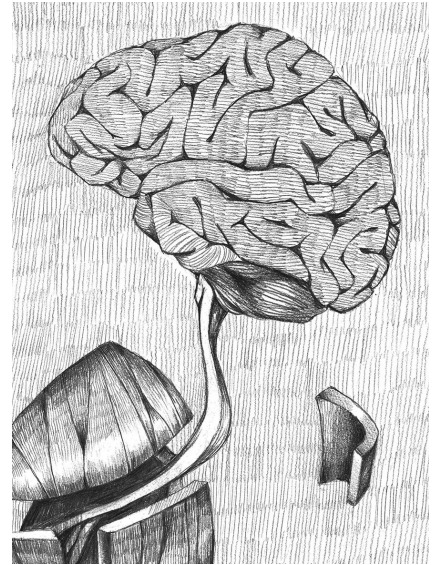

Trànsit

Grafit sobre paper Fabriano 300gr

50x70 cm.

Relacionat amb l'estat de "trànsit", el cervell separant-se del cap simbolitza la sensació de desconexió amb l'entorn. Quan la realitat que tens davant sembla que passi de forma paral·lela al propi cos, com si aquest no formés part d'ella.

I per reafirmar aquesta sensació, el cap també es mostra fragmentat, com a pèrdua de la capacitat de contenir. Un allunyament entre el "jo" i el món exterior. Dificultats per interrecluar-hi i comprendre'l. Divagació interna massa forta, que absorbeix fins i tot l'espai que s'hauria d'ocupar d'allò que ens envolta.

*"Concretament,
li pesava la lleugeresa."*

Estancament

Grafit sobre paper Fabriano 300gr.

50x70cm.

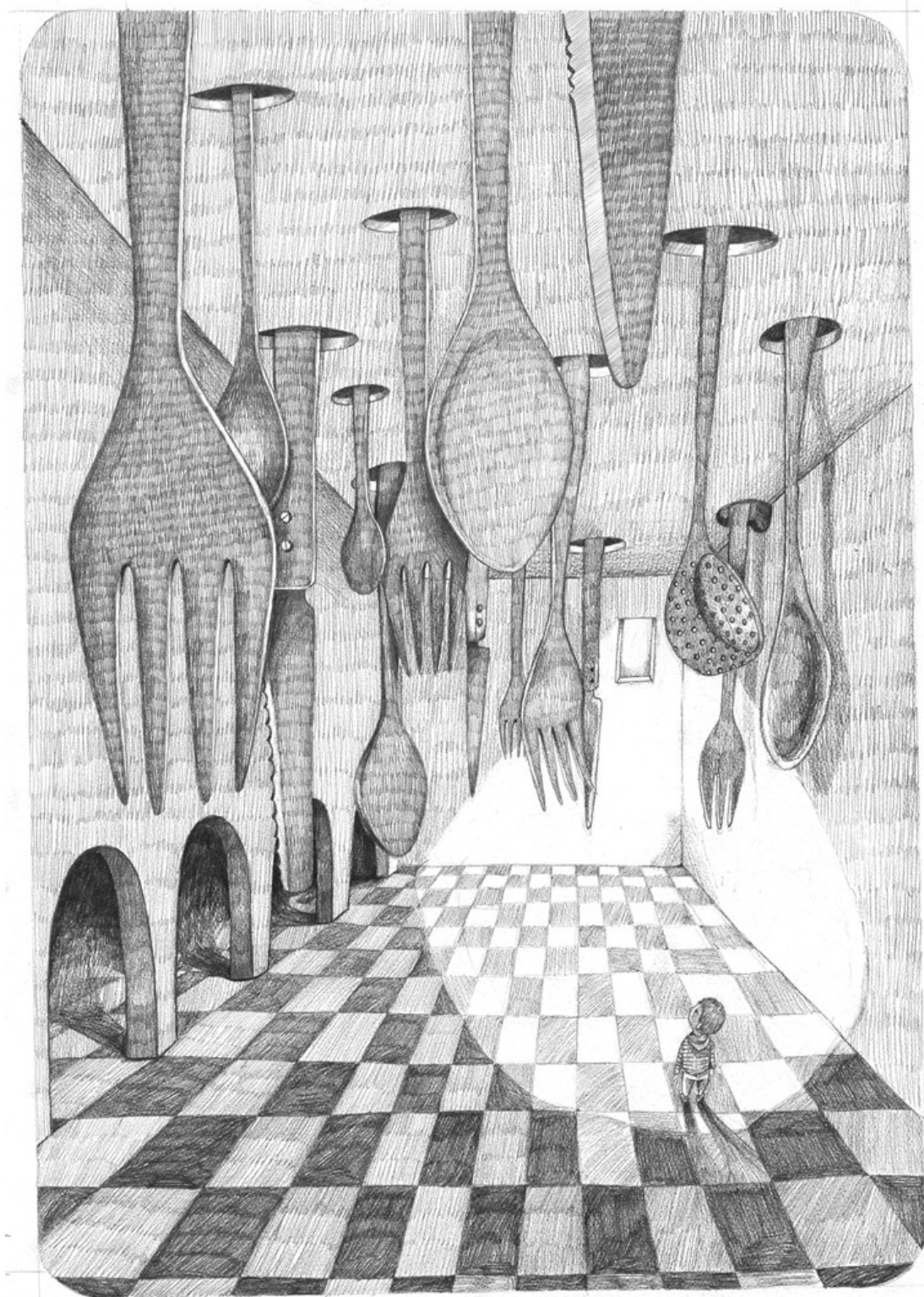
Els dos personatges com a dualitat en un mateix. El cos entortolligat reclama aquest vincle entre les dues parts, però cadascun mira cap a un costat diferent, parteixen del mateix punt (els dos cossos units) però cadascun n'extreu conclusions diferents (tenen camps de visió oposats).

L'estancament està representat en aquesta obra com al moment en què busques la solució a un problema, i ets incapaç de veure que la resposta està molt més aprop del que t'imagines.

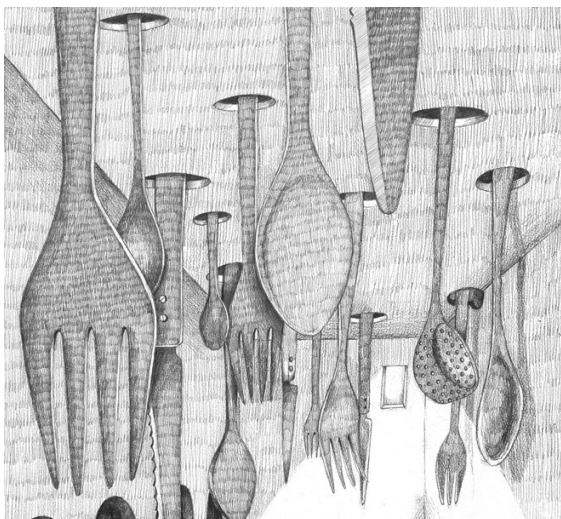
L'espelma al clatell d'aquesta dualitat com a la resposta que es té a l'abast però que necessita d'un recorregut emocional per a poder-hi arribar.

*“ De quan la lluna i la pena
fan el ple.”*

Incertesa
Grafit sobre paper Fabriano 300gr.
50x70 cm.

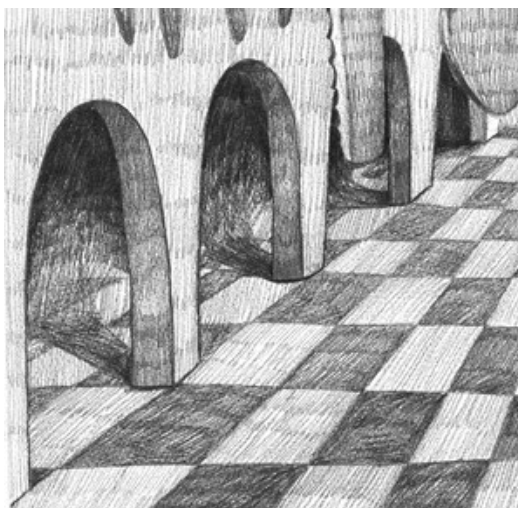

Escena on hi apareix un fons arquitectònic. Els estris de cuina desproporcionats que pengen del sostre simbolitzen la distància que es pot crear entre allò quotidià que sempre havíem vist normal i que quelcom fa que es transformi en estrany.

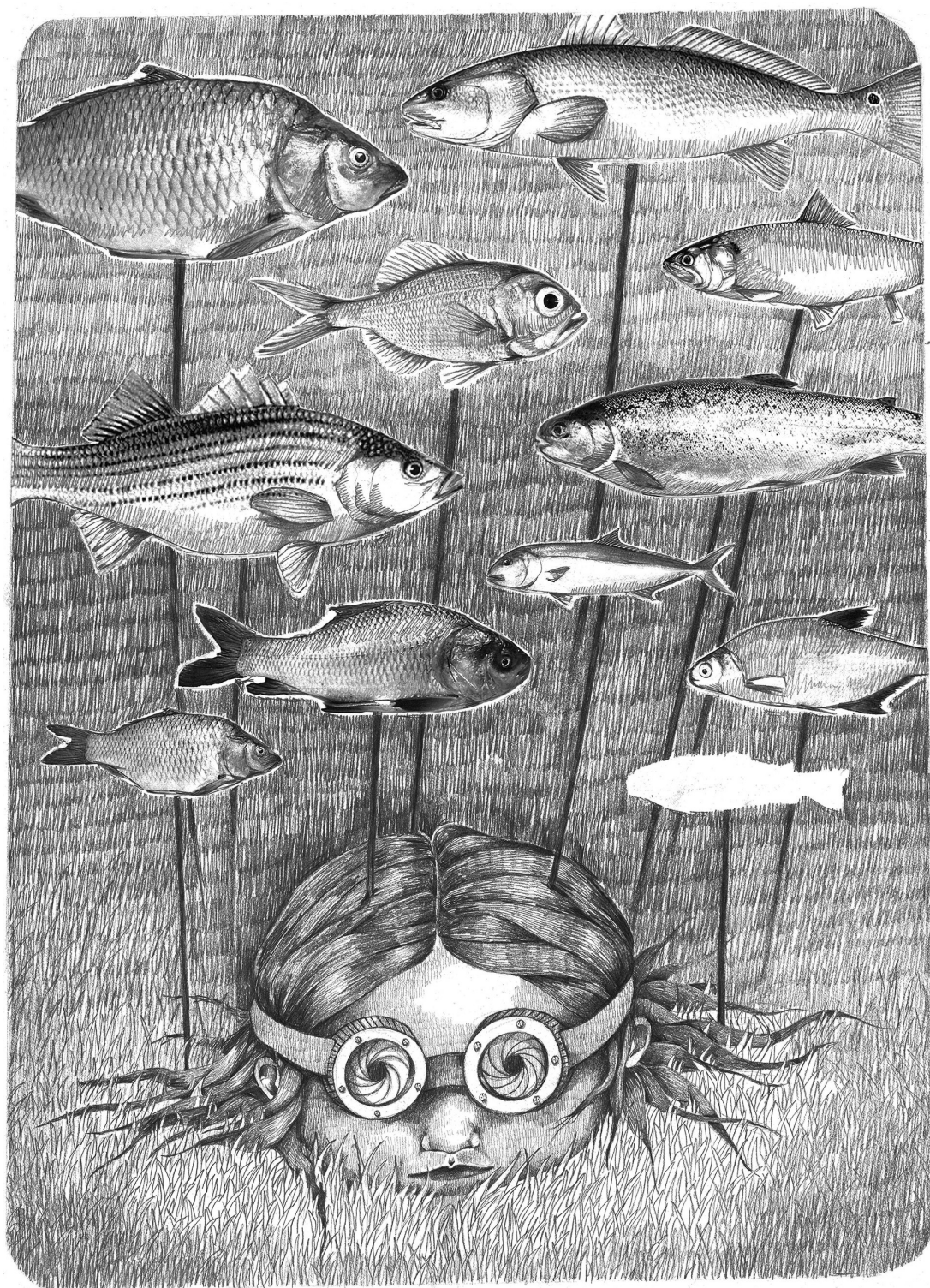

El petit personatge com a representació de l'individu que es troba vivint en aquesta incertesa emocional, desubicat en un espai antigament conegut.

Les arcades com a possibles camins que no sabem on ens duren; la finestra que encega de llum, com a informació que no sabem processar i que ens satura.

*“Havia perdut la noció de magnitud.
En podria haver anat a comprar una
a qualsevol lloc, però era més còmode
deixar-ho per l'endemà.”*

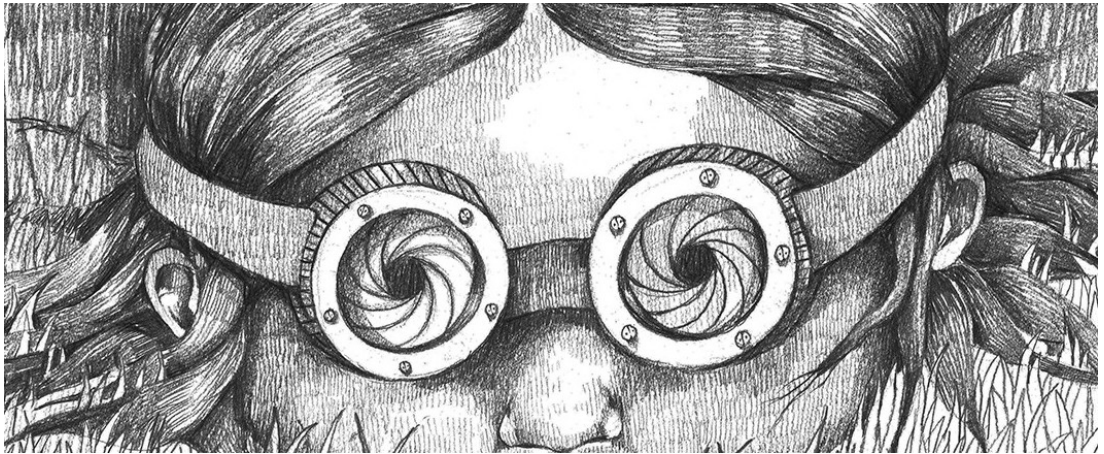
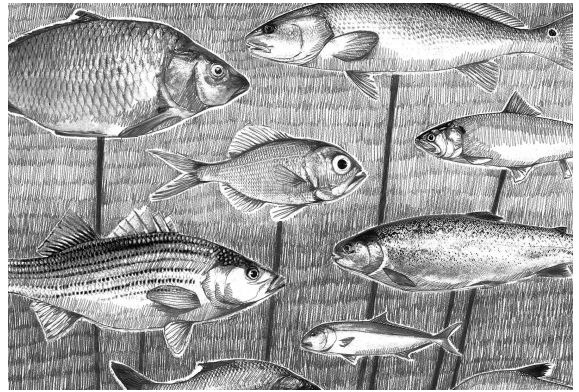

Contradició

Grafit sobre paper Fabriano 300gr.

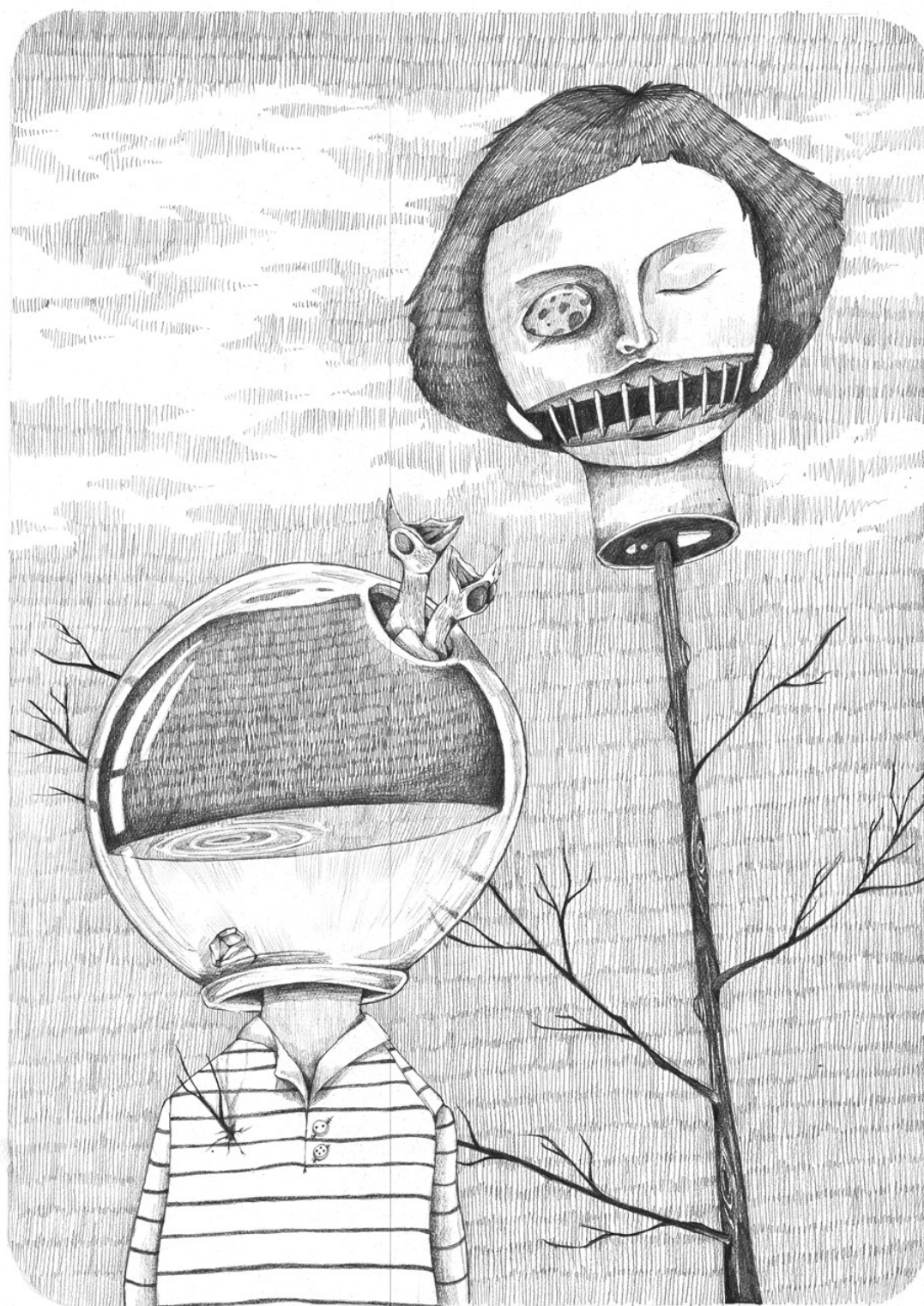
50x70cm.

El dibuix *Contradicció* està dividit en dues parts: a sobre, els peixos; a sota, un personatge amb el cap enfonsat a un camp de gespa. Els peixos representen contradicció per estar en un ambient que no els pertoca; a més, neden a contracorrent entre ells mateixos, també.

El personatge de la part inferior del dibuix reafirma la contradicció amb les ulleres d'aviador, oposant així el medi marítim habitual dels peixos amb l'espai que solen ocupar els aviadors, que és el cel. Així, molts elements que no encaixen i que no tenen espais en comú, que es contradiuen.

*“ Aquella fina línia que separa el que és un sí
del que hauria de ser un no-gens.”*

Ambigüitat
Grafit sobre paper Fabriano 300gr.
50x70 cm.

El dibuix pretén crear ambigüitats descontextualitzant elements del seu hàbitat natural. Per exemple, trobem ocells vivint en una peixera; una aigua que va en contra de la gravetat i que ha xocat amb una pedra que està a terra; un cap-niu-d'ocell; un cos que ha perdut el cap-niu-d'ocell...

*“Es trobava una mica fora de lloc.
Com en un altre planeta; en un forat negre;
en una dimensió desconeguda.
Una mica així, sí.”*

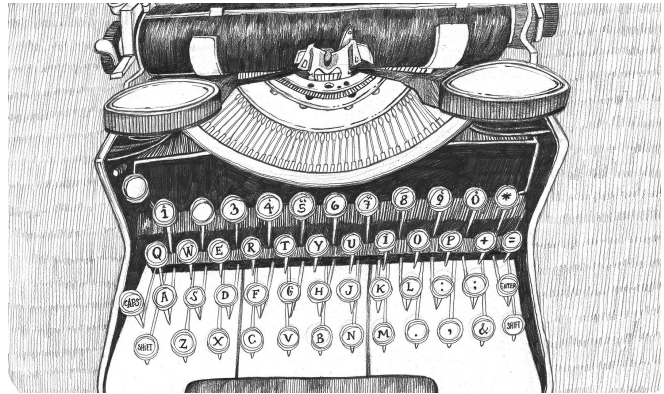

Excés de futur

Grafit sobre paper Fabriano de 300gr.

50x70 cm.

El dibuix associat a l'*Excés de futur* també està dividit en dues parts. A la inferior, trobem el passat representat amb una màquina d'escriure antiga, i el present com a acció d'escriure-hi;

a la part superior, el personatge representa el propi “jo” entortolligat amb el paper -ara trinxat, com si la màquina fos una trituradora- que simbolitza totes les idees i pensaments que, motivats per un motiu inicial, projectem cap al futur, i ens lliguen i afecten en excés.

*“Del cabró que llençava sacs de sorra
a la muntanya mentre l’individu
en retirava pacientment
granets un a un.”*

DESENVOLUPAMENT CONCEPTUAL

Abordar el tema del dol (i més específicament, de la interrupció d'un procés de dol) és un fenomen prou ampli i multifacètic com per a ser desenvolupat en, com a mínim, una tesis doctoral. Per això, te la intenció de sobrevolar els diferents elements que configuren aquesta interrupció.

"En este nuevo mundo los habitantes de la caverna, reencarnados en burgueses, ya no venían dotados de ese innato entusiasmo por la verdad y por los valores superiores que poseían los originales de Platón; era esperable que se resistieran con uñas y dientes a aceptar un mensaje destinado a perturbar la tranquilidad de su rutina diaria".

Zigmunt Bauman

Zigmunt Bauman, dins el pròleg del llibre *Modernidad Líquida*¹, desenvolupa un anàlisi metafòric arran de les similituds entre la societat moderna i la seva relació amb el moviment dels líquids. "La fluïdesa" és la qualitat dels líquids i dels gasos, i el que els distingeix dels sòlids és que "en descans, no poden aguantar una força incident o tallant" i, per tant, "pateixen un continu canvi de forma quan se'ls sotmet a aquesta tensió". L'extraordinari moviment dels

¹ Zigmunt Bauman, *Modernidad Líquida*, Fondo de Cultura Económica de Argentina, 2000. Argentina.

líquids és el que fa que s'associïn amb la idea de "lleugeresa". [...] En tant que els sòlids tenen una clara dimensió espacial però neutralitzen l'impacte, [...] els fluïds no conserven una forma durant gaire temps i estan constantment disposats (i predestinats) a canviar-la; per consegüent, per a ells el que compta és el transcurs del temps més que l'espai que puguin ocupar: aquest espai que, després de tot, només ompliran durant "un moment". Es desplacen amb facilitat. "Flueixen", "es vessen", "es desborden", "esquitxen", "es filtren", "gotegen", "innunden" [...]. A diferència dels sòlids, no és possible parar-los fàcilment – esquiven alguns obstacles, en dissolen d'altres o es filtren a través d'ells, amarat-los –.

Tot i haver-hi líquids que són més pesants que alguns sòlids, aquesta idea de lleugeresa, de mobilitat i d'inconstància sempre els hi va atribuïda. Amb aquesta definició és amb la que Bauman veu adequat relacionar la liquidesa amb l'actual "discurs de la modernitat". La idea de que la societat s'havia de liquidar per a poder-la tornar a amotllar, per a poder reconstruir i replantejar conceptes i formes de fer, de viure i d'entendre que havien quedat estancades; que s'havien solidificat, que restaven resistents als canvis ambicionats. S'havia de construir una realitat sòlida però partint de zero, ja que els antics sòlids s'havien oxidat, havien quedat obsolets i ja no servien.

Els primers sòlids a desfer han sigut els vincles entre les decisions individuals i els projectes i les accions col·lectives. Així, Ulrich Beck² explora les "categories zombis" i les "institucions zombis", a les quals defineix com a "mortes i encara vives". Per a ell, els significats de les relacions familiars, de classe i d'entorn s'han de determinar per mitjà de decisions i tries individuals.

D'alguna manera, tot i haver-se trencat els anteriors motlles que feien que les estructures

² *Ibid*, p. 12

es perpetuessin i no es debatissin, van sortir nous tipus de motlles. La gent va haver d'aprendre a adaptar-se al canvi; a administrar la seva nova llibertat, encara que aquesta tornés a estar marcada per uns límits. Uns límits que passaven, per exemple, per la individualització. Per la pèrdua de les figures i grups de referència, desplaçant-se cap a una era de la "comparació universal". El pes de la construcció de pautes i la responsabilitat de fracàs recauen, per tant, sobre les espatlles de cadascú.

Bill Gates parla sobre la desenfrenada velocitat de circulació, com les coses envelleixen ràpidament i s'han de descartar; com ha perdut pes la idea de durabilitat i fiabilitat d'un producte, perquè se sap que un producte passarà de moda al cap de poc temps de comprar-lo; actualitzar-se, sentir que es forma part de la classe social amb la qual la majoria es vol reflexar: aquella que s'anticipa, que celebra les coses efímeres, mentre que els que ocupen els llocs més baixos lluiten desesperadament perquè les seves fràgils, vulnerables i efímeres possessions durin més i els facin servei durant més temps.

Així, es viu sota la necessitat de complir unes expectatives, de no perdre el ritme respecte al món que ens envolta. Som aquí per arribar a uns objectius, per a "ser algú" a la vida. I aquest "ser algú" ve marcat per unes pautes a seguir, unes pautes que marca majoritàriament el món capitalista en què ens trobem. Hem de produir al llarg de tota la vida; per a realitzar-nos, hem d'entrar a formar part del sistema. I aquest sistema ens imposa allò que ens ha d'agradar, allò que hem de fer, allò que hem de ser.

Sortir d'aquests marges és, doncs, desviar-se. Perdre la possibilitat de ser una persona de profit al llarg de la vida. Cada cop més, la individualització i la competitivitat creixen i vivim ofegats intentant arribar a "no sabem quina meta", exactament. Pensant en què farem properament, en una mena d'horitzó il·lusori i imaginat que no es pot dir amb exactitud que arribarà, però del qual se'n concep una idea idealitzada, en el que s'imagina que s'hi troba la "felicitat".

Què passa, però, quan de forma imprevista es presenta un obstacle a la vida que fa que s'hagi de ralentir aquest ritme? Què passa quan és el propi jo que necessita frenar?

Com a moment "d'estorb", en aquest treball s'agafa com a referència la mort d'una persona estimada. Una mort pot ser més o menys anunciada, però mai agafa prou previngut. Això fa que, des del moment en què es produeix, la persona a qui li afecta passarà per una sèrie d'etapes fins que es pugui considerar que ho ha superat, que pot seguir amb el seu ritme habitual de vida.

En plena era del frènesi, de la producció, de perspectives, de metes, de competitivitat i d'horitzons per conquerir, no hi ha espai per a una frenada de temps indefinit.

De fet, actualment a Espanya un treballador es pot agafar la baixa durant una setmana en cas que se li mori la parella o el fill; i aquest permís es redueix a 3 dies en cas que se li mori un pare/mare o un fill en gestació.³

[Dol

Els homes, recorda Sloterdijk, vivim en espais, en esferes, en atmòsferes. Viure és crear esferes. Les històries amoroses i les comunitats solidaries no són sinó la creació d'espais interiors per a les emocions estroncades. Vivim dins d'esferes com a mínim didàctiques, que han acompanyat quasi sempre a la humanitat en les èpoques premodernes.

L'home emergeix com una utopia bio-ontològica que intenta -per mitjà de construccions científiques, ideològiques i religioses- recrear la seva original caverna comfortable i protectora, les microesferes íntimes, i també les grans esferes o "úters fantàstics" que són els imperis o els Estats-nació. Unes estructures polítiques que es comuniquen com els paranoics, imposant la

3 Constitución Española de 27 de diciembre de 1978 (BOE núm. 311, de 29 de diciembre de 1978), 2.1. Derechos y deberes de los trabajadores. 2. Estatuto de los trabajadores. Permisos Laborales por Duelo y nacimiento.

forma patològica del monòleg: el paranoic parla amb l'altre dins la seva pròpia ment.

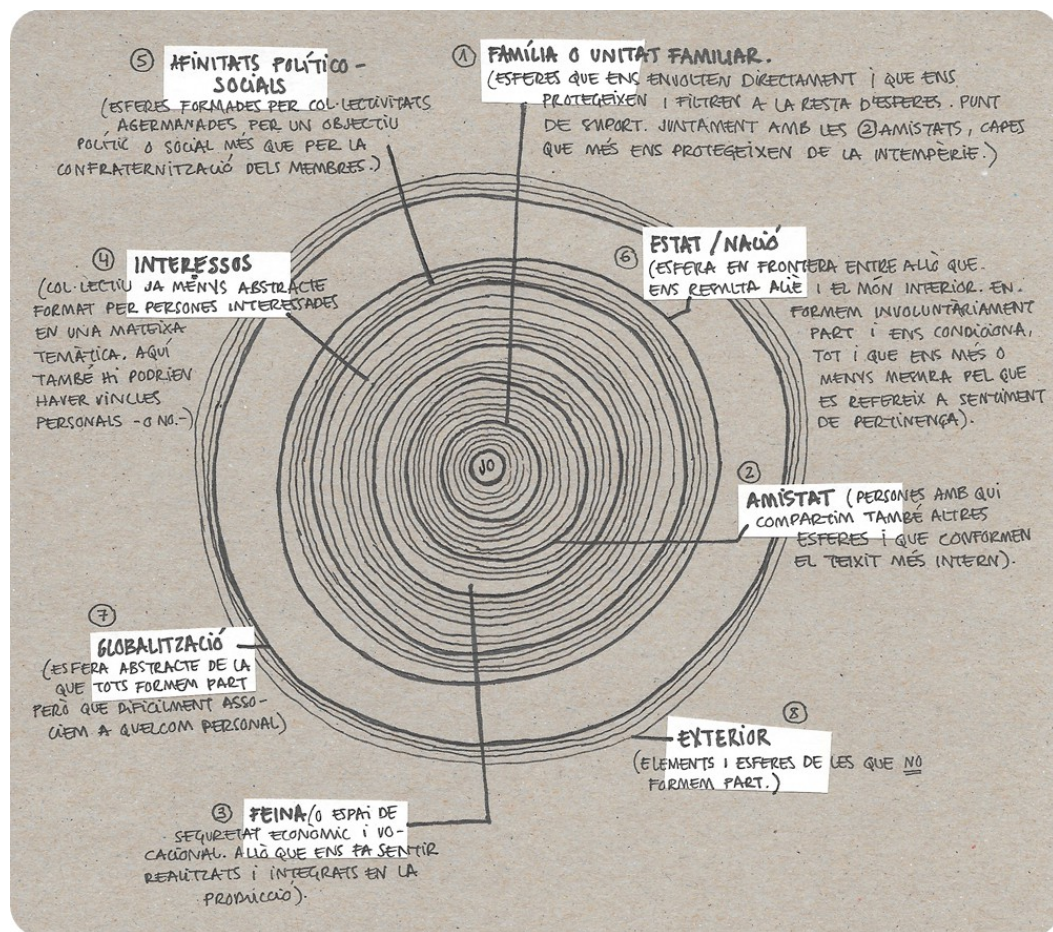
El drama esferològic del desenvolupament comença des del moment en què els individus que eren pols en un camp de doble unió surten d'ell cap a un món de multipolaritats adultes.

Quan peta la primera bombolla pateixen irremediablement una mena de shock de transcolonització, una crisi existencial.

Tal és la condició essencial del nostre estar- en- el- món: habitem sempre un espai íntim, una intimitat compartida. Per mostrar això, Sloterdijk fa una atrevida arqueologia i poètica del món íntim: dels espais nutritius que abarquen i conformen les subtils teles de l'ànima humana que la uneixen a la resta i la fan ressonar amb sí mateixa.

Les bombolles diàdiques, triàdiques o multipolars són l'exterior de l'interior i l'interior de l'exterior. Són el teixit extàtic dels subjectes a l'espai intern comú on es nutreixen mútuament aquells que viuen junts.

Sloterdijk analitza així la connexió entre crisis vitals i els intents fracassats de conformar espais habitables; examina les catàstrofes, quan desapareix una esfera. Quan això té lloc, els éssers humans han d'aprendre a espavilar-se per existir a la intempèrie, exposats a l'alè fred del món extern. L'ésser humà desprotegit busca així respondre al refredament del món exterior amb el desenvolupament de curioses polítiques de climatització.

És dels primers que ens introdueix en una idea nova sobre el dol, com a problema no circumstancial sino que existencial de l'ésser humà, insistint en que el problema antropològic per excel·lència és la convivència dels éssers humans en l'espai, en les esferes on convivim. Així, no es tracta de la pèrdua de l'altre, com a aquell que es presenta de forma aliena, sinó d'aquell altre que era el nostre complement, el nostre animador, que ens transmetia vida i inspiració i la desaparició del qual ha fet estallar l'esfera on cohabitàvem. En el pensament de Sloterdijk, la mort s'evidencia com una tragèdia de l'existència dels éssers humans que vivim en comunió, és a dir: a les esferes íntimes de la convivència. Donada aquesta immensa ruptura, el dol adquireix una altra dimensió en quant al seu trànsit de superació.

En el seu clàssic text de 1915, *Dol i melancònia*, Sigmund Freud afirma que el dol és "la reacció davant de la pèrdua d'una persona estimada o d'una abstracció que faci les seves funcions; la

pàtria, la llibertat, un ideal, etc."

Elisabeth Kübler Ross⁴, psiquiatra suïso-nortamericana, va concebre unes fases a l'etapa del dol que inicialment estaven dissenyades per a analitzar els estats pels quals transiten les persones que pateixen malalties terminals, per després estendre-ho per a qualsevol pèrdua catastròfica (feina, ingressos, llibertats). Això pot incloure esdeveniments significatius de la vida tals com la mort d'un ésser estimat, un divorci, una drogodependència o notícies que arribin a trasvalsar-nos potencialment.

Kübler Ross afirma que aquestes etapes no necessàriament succeeixen en l'ordre que ella defineix, ni totes són experimentades per a tots els pacients, encara que concreta que una persona almenys patirà dues d'aquestes etapes. Sovint, les persones superaran varies d'aquestes etapes en un efecte "montanya russa", passant entre dues o més etapes, i tornant a fer-ho una o varies vegades abans d'arribar a port.

Les persones que estan passant per aquestes etapes no han de forçar el procés, doncs aquest és altament personal i no s'ha d'accelerar, ni allargar, per motius subjectius. S'ha de treballar per a conscienciar a l'individu de que aquest trànsit serà superat i que arribarà finalment un estat d'acceptació.

Així, segons la Doctora Elisabeth Kübler Ross, el dol es descompon en 5 fases⁵:

- **1a. Negació:** Negar-se a un mateix o a l'entorn de la pèrdua en concret

4 Elisabeth Kübler Ross (Zúrich, 8 de juliol de 1926 – Scottsdale, Arizona, 24 d'agost de 2004) va ser una psiquiatra i escriptora sueco-americana, una de les grans expertes mundials sobre temes que giren entorn de la mort, les persones moribundes i les cures pal·liatives. Va ser pionera dins el camp de la investigació d'experiències properes a la mort, essent actualment reconeguda com a una figura d'autoritat dins la matèria.

[Es.wikipedia.org. (2016). *Elisabeth Kübler-Ross*. 30 de Maig de 2016)]

5 Kübler Ross, E. *On death and dying*. Nova York: Routledge, 1973.

- **2a. Indiferència o Ira:** Estat de rebuig cap a un mateix per no haver pogut evitar la pèrdua. Es busquen raons de causa. Culpabilitat.
- **3a. Negociació:** Negociació amb un mateix i amb l'entorn. Es busquen els pros i els contres de la pèrdua. S'intenta trobar una solució tot i saber que no n'hi ha.
- **4a. Dolor emocional:** Dolor per la pèrdua. Poden aparèixer episodis depressius.
- **5a. Acceptació:** S'assumeix que la pèrdua és inevitable. Suposa un canvi de visió de la situació; sempre tenint en compte que no és el mateix acceptar que oblidar.

Segons Kübler Ross, el transcurs mitjà de les cinc etapes dura entre dues i dotze setmanes, depenent de la importància del mort i de cada persona.

Pot ser que l'afectat transiti per aquestes fases sense ni tan sols ser-ne conscient. Per contra, hi ha persones que, inclús, es queden encallades en alguna d'elles.

[Dol i societat

Per poder viure ignorant la mort, s'han creat uns espais ascèptics (tanatoris, certes plantes d'hospital, residències geriàtriques, residències socio-sanitàries...) on la gent es va apagant, on es moren i on es va a vetllar els morts. I això últim en el menor temps possible.

En general, i amb bona intenció però amb poca reflexió, apartem de la mort als que semblen més dèbils. Entre ells; avis, discapacitats psíquics, malalts mentals i, per suposat, als nens. Darrere d'això hi ha tot tipus de pensaments erronis que van des d'estalviar el patiment a creure que no són capaços d'entendre-ho.

Begoña Elizalde⁶ creu que actualment, a 15 anys de s. XXI, a Espanya i a bona part del món vivim d'esquena a la mort i a tot allò considerat "lleig". La vellesa, la malaltia en totes les

⁶ **Begoña Elizalde**, Doctora en Sociologia per la Universidad Carlos III de Madrid (UC3M) i llicenciada

seves manifestacions (puntual, degenerativa, crònica, trastorns mentals...), la decrepitud, la degeneració i la mort no tenen lloc en una vida basada en l'hedonisme, en el carpe diem, en el pensar poc i reflexionar menys.

Anys enrere, centrant-se en el catolicisme que era la religió predominant a Espanya (context cultural en el que s'emmarca el treball), la gent que estava de dol passava per una sèrie de rituals, com ara la vetlla a casa del mort, el donar el pèsam o el vestir de negre. Ara, però, hi ha una exagerada ocultació de la mort. Totes les èpoques han tingut les seves formes de mostrar el dol, entenent-ho com un fet personal però alhora social que no només afecta als més propers. Begoña Elizalde explica que aquests rituals són "l'expressió cultural del dol", amb dues funcions bàsiques; una de cara a la resta, com seria demostrar el teu estat d'ànim, i una altra cap a un mateix, recordant-nos el moment pel que s'està passant.

El dol, explica, forma part dels rituals de comiat que tenen i han tingut totes les societats, dels signes externs que indiquen als altres com han de tractar-nos durant aquest procés psicològic i personal d'adaptació a la mort d'un ésser estimat. Què ha passat, doncs, perquè aquests rituals hagin desaparegut? "Ens hem desritualitzat com a societat, pensem que podem viure sense els rituals, quan estan a totes les societats. Entre l'any vestits de negre i els tres dies i a treballar que ara es donen com a baixa pel dol hi ha d'haver un terme mig⁷."

en Sociologia per la Universidad Pública de Navarra.

https://portal.uc3m.es/portal/page/portal/inst_estudios_genero/presentacion/equipo/Elizalde_San_Miguel_Bego%F1a [última visita: 28 de Maig de 2016].

- 7 Entrevista al diari català LA VANGUARDIA. *Lo que queda del luto* (31/10/2014), dins l'apartat FAMILIA, per Isabel Gómez Melenchón

REFERENCES

PINTURA [Afarin Sajedi

Afarin Sajedi és una pintora nascuda el 1979 a Shiraz, **Iran**. Va estudiar Arts a la Facultat d'Arquitectura de la Universitat Azad de Teherán, i més tard disseny gràfic. Ha estat sempre molt influenciada per la figura del pallaso de l'escriptor Heinrich Boll i pel pintor Gustav Klimt. Sajedi retrata únicament a dones a les seves obres. Intenta visualitzar el moment en què les dones deixen la seguretat de les seves cases per a sortir al món exterior. D'ella m'interessen les obres de la seva última exposició individual titulada *Illusion*, a la Dorothy Circus Gallery de Roma (Itàlia), el passat mes d'abril de 2016, amb un recull de les seves pintures més emblemàtiques.

Afarin Sajedi, obres de l'exposició *Illusion*.^[1]

En destacaria la forma que té de combinar elements cotidians amb els retrats i el fons, també les expressions de les dones que retrata, habitualment sèries però amb mirada serena i profunda. Conceptualment s'allunya del que ve a ser el meu treball, però en quant a formes i objectes (tot i que no a tècnica) ha sigut un important punt de referència per a inspirar-me.

IL·LUSTRACIÓ [Rébecca Dautremer

Rébecca Dautremer neix a Gap (**França**) el 1971. Apassionada de la fotografia, es reorienta primer cap al camp del disseny i les arts gràfiques, estudiant a la **ENSAD** (École Nationale Supérieure des Arts Décoratifs) de París.

S'inspira sovint en la fotografia. En l'enquadrament, els colors i la llum, Rébecca treballa com un fotògraf, reflexiona sobre la composició, la profunditat de camp, el desenfocament, etc. En aquest aspecte, m'agrada prendre-la com a referent a l'hora de compondre i pensar les meves peces.

Dautremer, Rebecca. *Àlicia al País de les Meravelles*, 2011. [2]

Rébecca Dautremer va ser un gran punt d'inflexió dins la meua trajectòria artística, amb les il·lustracions que formaven part del llibre *Journal secret du Petit Poucet* (El diari secret de Polzet), de Philippe Lechermeier, Gautier-Languereau (2009). La forma poètica que té de crear

personatges i atmòsferes, sempre detallades i plenes d'elements a observar i a tenir en compte; els claroscurs amb els que juga a l'hora de treballar els retrats; les tonalitats, la manera de vestir dels personatges, les cases i els espais que habiten. És un gran referent i model a seguir.

Tot i que ella pinta principalment amb guash i ajudant-se del collage, per a les il·lustracions d'aquest treball, però, m'he inspirat sobretot en l'estil de dibuix-esboç que fa servir al llibre *Soie* (Seda), del 2012, elaborats a grafit i on llueix absolutament tots els traços.

Dautremer, Rebecca. *Seda*, 2012. [3]

FOTOGRAFIA I PHOTOSHOP [Flora Borsi

Flora Borsi és la referent més jove. Neix el 1993 a **Hongria**, i des de la seva pre-adolescència que treballa creant imatges amb fotografia i Photoshop, amb el qual aconsegueix donar un toc molt pintoresc i surrealista a les seves creacions. Ha treballat per grans marques com **Adobe**, Elle Magazine, Glamour, The Guardian, VICE o Yahoo.

Tracta temes com la identitat, les relacions, les emocions i els somnis. Pretén captar la força complexa i la fragilitat de la psique humana. Experimenta, principalment a través del cos de la dona, fantasies obscures i atmòsferes ambigües, i explora les relacions entre el cos de la dona i el seu propi jo.

M'interessen especialment dues de les seves sèries. La primera (a dalt a la dreta), **IRÉEL** (2014) [4], en què crea escenes que semblen mig esborrades amb dissolvent a través d'una fotografia modificada amb Photoshop. D'aquestes n'extrec la sensació de desaparició; d'auto-eliminació, de no tenir punt físic de referència.

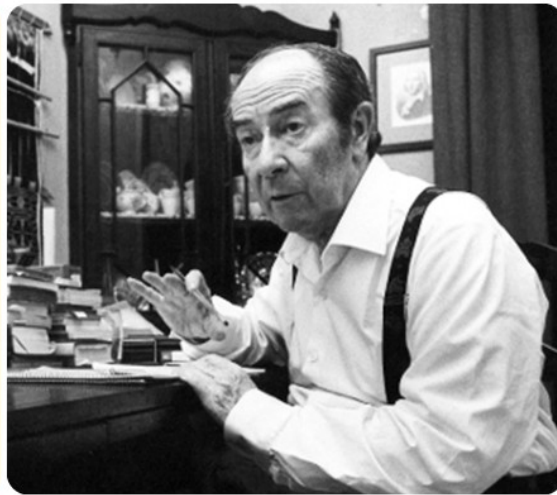
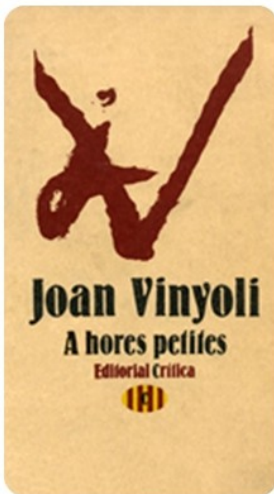

De la sèrie de la que formen part les dues altres imatges, **ASPHYXIA** (2011) [5], m'atrau especialment la composició central i les textures aquoses que deformen el rostre. La sensació de que habiten en un món paral·lel i obscur. Com a lectura, tot i que ella no en parla, li atribueixo un moment d'ansietat, d'ofec, i això ho veig vinculat en certa manera amb els conceptes que treballo al meu projecte.

POESIA [Joan Vinyolí

Joan Vinyoli i Pladevall (Barcelona, 3 de juliol de 1914 – **Ibidem**, 30 de novembre de 1984) va ser un poeta català, fortament influenciat per **Rainer Maria Rilke**, va començar a escriure incitat per una frase seva: «La poesia no és cosa de sentiments sinó d'experiències». Vinyoli és un dels poetes de referència per als nous escriptors catalans. El reconeixement públic li va arribar a principis dels anys 70, amb el poemari *Tot és ara i res*.

Per a ell, la poesia és una via d'arrelament de la realitat i de trascendència d'aquesta i el mitjà

òptim per superar l'estat d'indigència que el poeta creu inherent a la condició humana.

Vinyoli, Joan. *A hores petites*. 1981. [6] – Vinyoli, Joan. 2015. [7]

En relació al treball, de Vinyoli m'interessa especialment el recull *Cercles* (1979), de to amarg però lúcid, on reflexiona sobre l'existència, i els darrers poemaris: *A hores petites* (1981), *Domini màgic* i *Passeig d'aniversari* (1984), on el tema central és la polarització entre la consciència de la mort i la dimensió màgica i transcendent de la poesia. El poeta s'aferra a l'àmbit líric com a únic mitjà per fer front al pas del temps i a la fragilitat de la existència, i ha sigut un gran punt de suport a l'hora de dotar de concepte i d'atmosfera els micro-contes que acompanyen les imatges del meu treball, més en contingut que en forma.

MICROPOESIA [Ajo

María José Martín de la Hoz (àlies **AJO**), nascuda a Saldaña, Castilla y León, Espanya, i resident actual a Madrid, es considera micropoetessa, nominació que s'ha inventat ella mateixa. Un micropoema és un poema molt curt, semblant a un *Haiku*⁸ però sense regles.

Els seus micropoemes s'escriuen amb intel·ligència i amb gran ocurrència metafòrica, i visualment resulten molt visuals i picants, tenint cert paral·lelisme amb les *gregueries*⁹ de **Ramón Gómez de la Serna**.

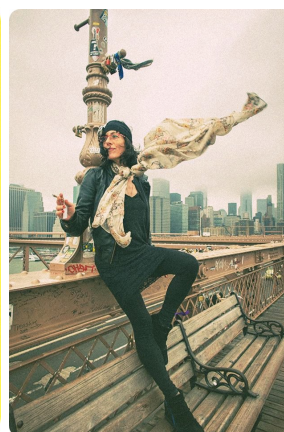
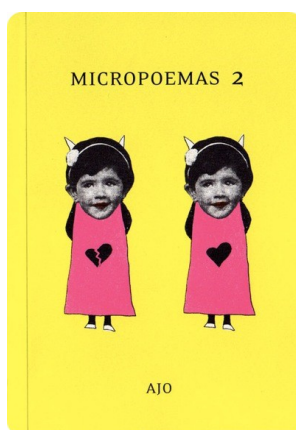
Ajo ofereix un punt de vista fràgil però també desenfadat sobre l'amor, la societat i tot el que això comporta.

Quan vaig descobrir aquest estil de poesia em va fascinar, i en part d'aquí

ve la idea d'acompanyar els dibuixos del Ajo, *Micropoemas 2*, 2010. [Xavi Olmos, Fotografia Ajo, 2016 [9]

llibre amb aquest estil de micro-contes.

Per tant, d'ella n'extrec sobretot la idea de la forma del text.

-
- 8 Un **Haiku** és un tipus de poesia d'origen japonès. Consisteix en un poema breu, de disset mores, format generalment per tres versos de cinc i set mores respectivament. L'essència del Haiku és "tallar" (*kiru*) mitjançant la juxtaposició de dues idees o imatges separades per un *kireji*, que és l'element "tallant" o separador. La poètica del Haiku generalment es basa en el meravellament i l'emoció (*aware*) que produeix en el poeta la contemplació de la naturalesa. - Wikipedia.org, *Haiku*. [web] < <https://es.wikipedia.org/wiki/Haiku> > (2016)
- 9 Les **gregueries** són textos breus semblants als aforismes, que generalment es formen per una sola frase expressada en una sola línia, i que expliquen, de manera aguda i original, pensaments filosòfics, humorístics, pragmàtics, lírics o de qualsevol altre tipus. Es considera un gènere creat per **Ramón Gómez de la Serna** a principis del s. XX. - Wikipedia.org, Greguería. [web] < <https://es.wikipedia.org/wiki/Greguer%C3%ADa> > (2016)

"Una vez más no tengo apetito,
es una pena que no se puedan fumar
ni las lentejas ni los bocadillos."

"Compromiso:
primera persona del singular
del presente de indicativo
del verbo comprar miso."*

*Extrets del llibre **Micropoemas 2**, *d'Ajo*, Arrebato Libros. (2007) Madrid

CONCLUSIONS

Acabo aquesta obra amb regust de que és una via que encara m'ofereix moltes possibilitats de treball i investigació, que encara n'hi puc treure molt més suc. Ha sigut molt encertat triar el dol (i vinculat amb la societat) com a eix vertebral, perquè he pogut invertir temps i energies en treballar un tema que m'afecta personalment des de fa temps, i crec que això ha sigut sa per fer una retrospectiva personal de sentiments que em van remoure ja fa temps.

Haver triat com a eina gràfica el dibuix també ha estat molt encertat. La rapidesa que ofereix el grafit fa que no et perdis tan en quant a tècnica i procés, i fa que tot sigui molt més fluid a l'hora de plasmar l'obra que tens en ment, cosa que a vegades no passa amb tècniques com la pintura o l'escultura, que tenen un procés de producció més llarg.

Tanco aquest projecte amb la reflexió molt encertada que fa **Joan Margarit**:

"...hi ha dos tipus d'intempèries: la física i la moral. La física és molt important, però amb la ciència i la tècnica estem intentant acotar-la des de fa molts anys. Tu i jo som aquí: no hi fa fred, i amb un botó podem regular la calefacció. Les vaques d'Astúries fan llet i al supermercat hi venen menjar. Físicament, ho tenim resolt. Ara, si se'ns mor la persona que més estimem, no tenim cap botó que ens resolgui res. La intempèrie física està bastant resolta, la intempèrie moral no està resolta de cap manera. No hi ha instruccions d'ús ni calderes ni res. Només hi ha unes coses que, si vols, tampoc són gran cosa. Què és la música? Res. I la poesia? Res. I la filosofia? Res. I la religió? Res. Potser no són res, però és l'únic que tenim. Si a tu se't mor la filla, no tens més que això. Ni el càlcul d'estructures ni el botó de la calefacció no et servirà. Quina és la característica de tot allò que et pot protegir una mica de la intempèrie moral? Té una característica molt cabrona: has d'arribar preparat al moment en què necessites aferrar-t'hi, que no saps quan serà.

I tanco, a més, la carrera amb molt bon regust de boca.

BIBLIOGRAFIA

[llibres

- **Bauman, Zigmunt.** *Modernidad Líquida*. Traduït per Mirta Rosenberg. Reeditat. Argentina: Fondo de Cultura Económica, 2002, pròleg.
- **Constitución Española** de 27 de diciembre de 1978 (BOE núm. 311, de 29 de diciembre de 1978), 2.1. Derechos y deberes de los trabajadores. 2. Estatuto de los trabajadores. Permisos Laborales por Duelo y nacimiento.
- **Ajo.** *Micropoemas 2*. 4a edició. Madrid: Arrebato Libros, 2010.
- **Kübler-Ross, Elisabeth.** *On death and dying*. Nova York: Routledge, 1973.
- **Dautremer, Rebecca.** *El diario secreto de Pulgarcito*. Barcelona: Editorial Luis vives, 2010.
- **Calders, Pere.** *Invasió subtil i altres contes*. (publicat per primera vegada el 1978). Barcelona: Educació62, 2009.

[webgrafia

- **Vasquéz Rocca, Adolfo.** «Peter Sloterdijk, esferas, flujos, sistemas metafísicos de inmunidad y complejidad extrahumana». *Nómadas*. Revista crítica de ciencias sociales y jurídicas. [suport web]. (2008. 1.)
< https://pendientedemigracion.ucm.es/info/nomadas/17/avrocca_sloterdijk.pdf >
[Consulta: 12/4/2016]

- **Freud, Sigmunt.** Duelo y melancolía (1917). [suport web] 2016, Edició electrònica de philosophia.cl / Escola de Filosofia de la Universitat ARCIS
< http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31107017/Sigmund_Freud_1917-Duelo_y_melancolia.pdf[AWSAccessKeyId=AKIAJ56TQJRTWSMTNPEA&Expires=1465302240&Signature=AQsh6U2d7bgQk5QQK6VtqXRwUL8%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DDuelo_y_melancolia-Sigmund_Freud.pdf](http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31107017/Sigmund_Freud_1917-Duelo_y_melancolia.pdf) > [Consulta: 8/4/2016]

- **Instituto Estudios de Género.** *Begoña Elizalde San Miguel.* [suport web], 21/12/2015
< https://portal.uc3m.es/portal/page/portal/inst_estudios_genero/presentacion/equipo/Elizalde_San_Miguel_Bego%F1a > [Consulta: 24/5/2016]

- **Elizalde, Begoña.** *Duelia, sobre la vida y la muerte.* [suport web], 2013.
< <http://blogs.duelia.org/sobre-la-vida-y-la-muerte/> > [Consulta: 25/5/2016]

- **Melenchón, Isabel.** *Lo que queda del luto* [suport web] 2014, La Vanguardia.
< <http://www.lavanguardia.com/estilos-de-vida/20141031/54418640603/lo-que-queda-del-luto.html> > [Consulta: 25/5/2016]

- **Sajedi, Afarin.** *Pàgina web oficial.* [suport web] 2016.
< <http://www.afarinsajedi.com/> > [Consulta 18/5/2016]

- **Culturainquieta.** *La pintura de la iraní Afarin Sajedi - Cultura Inquieta.* [Suport web] 4/9/2015
<<http://culturainquieta.com/es/arte/pintura/item/3986-la-pintura-de-la-irani-afarin-sajedi.html> > [Consulta: 18/5/2016].

- **Dautremer, Rébecca.** *Pàgina web oficial.* [suport web] 2016.
< <http://www.rebeccadautremer.com/> > [Consulta 18/5/2016]

- **Borsi, Flora.** *Pàgina web oficial.* [suport web] 2016.
< <http://floraborsi.com/> > [Consulta: 17/5/2016]

- **Crisálida; Watson, Albert.** *Flora Borsi, una fotógrafa con futuro | Fotografo digital y tutoriales Photoshop.* [suport web] 6/5/2013.
< <http://www.fotografodigital.com/galerias/flora-borsi-una-fotografa-con-futuro> >
[Consulta: 17/5/2016]

- **Viquipèdia.** *Joan Vinyoli i Pladevall.* [suport web], actualitzat: Maig 2016.
< https://ca.wikipedia.org/wiki/Joan_Vinyoli_i_Pladevall > [Consulta: 30/5/2016]

- **Escriptors.cat.** Joan Vinyoli. [suport web]. 2016.
< http://www.escriptors.cat/autors/vinyolij/pagina.php?id_sec=1907 >
[Consulta: 28/5/2016].

- **Toledano, Ruth.** «Columna». *Ajo, la micropoetisa.* [suport web] Edició online de El Pais, Madrid, 30/3/2007.
< http://elpais.com/diario/2007/03/30/madrid/1175253870_850215.html >
[Consulta: 22/5/2016]

- **La chica del flequillo.** *Entrevista a la micropoetisa Ajo.* [suport web] 2013
< <http://lachicadelflequillo.es/entrevista-a-la-micropoetisa-ajo/> >
[Consulta: 22/5/2016]

- **Wikipedia.org.** Duelo (psicología) [suport web] Actualitzat: 2016
< [https://es.wikipedia.org/wiki/Duelo_\(psicolog%C3%ADa\)](https://es.wikipedia.org/wiki/Duelo_(psicolog%C3%ADa)) >
[Consulta: 14/4/2016]

- **La habitación.** Duelo por un ser querido [suport web]. 11/4/2012
< <http://www.lahabitacionpsicologia.com/index.php/duelo-por-ser-querido/> >
[Consulta: 14/5/2016]

- **Sánchez-Vallejo, María Antonia.** La cultura del luto vive su propia revolución.
[suport web] Edició online, Reportaje, El país. Madrid, 23/3/2009.
< http://elpais.com/diario/2009/03/23/sociedad/1237762801_850215.html >
[Consultat: 14/5/2016]

INDEX D'IMATGES

- [1] **Sajedi, Afarin**. *Works, Paiting* [suport web], 2012-2014
< <http://www.afarinsajedi.com/works?category=p2012>> [Consulta: 7/5/2016].
- [2] **Dautremer, Rebecca**. *Alícia al país de les meravelles*. Lewis Carroll. 1a edició. Barcelona: Baula, 2011. Pp. 42-43.
- [3] **Dautremer, Rebecca**. *Seda*. Alessandro Baricco. 1A edició. Barcelona: Contempla, 2012. Pàg. 113
- [4] **Borsi, Flora**. *Projects: Ireel*. [suport web], 2014
< <http://floraborsi.com/ireel> > [Consulta: 5/5/2016].
- [5] **Borsi, Flora**. *Projects: Asphyxia*. [suport web], 2011
< <http://floraborsi.com/asphyxia> > [Consulta: 5/5/2016]
- [6] **Vinyoli, Joan**. *A hores petites*. Barcelona: Ed. Crítica, 1981. Portada.
- [7] **Corretger Olivart, Josep Maria**. *Joan Vinyoli: El poeta sota la sorra*. [suport web], 2015
< <http://lengilitcat.blogspot.com.es/2015/09/joan-vinyoli-el-poeta-sota-la-sorra.html> > [Consulta: 26/4/2016]
- [8] Collage d'**Ajo** sobre dibuix de **Kamila Kurí** (Editorial 2 Fuerzas. BBAA, Argentina). Braços pintats per **Leopoldo Alas**. *Micropoesía 2*. Ajo. Madrid: Arrebato Libros, 2010. Portada.

- [9] **Olmos, Xavi**. *Portrait Photography*. [suport web], 2016
< <http://www.xaviolmos.com/> > [Consulta: 15/5/2016]

A l'Ester i a l'Anna; a la súper-Elba, mun pare, la meu mare, me iaia. Pel suport i per demostrar-me que estan orgullosos de mi. Per haver-me regat tota la vida; per haver-me tret sempre les castanyes del foc i per estimar-me com ningú.

Als que m'aguanten les neures, que no és poc. A les que no fallen mai; a la Sara, a la Clàudia, a l'Ona. I a en Miki, per ser imprescindible i un amic com n'hi ha pocs. A en Calvo per venir a molestar al pis i obligar-me a desconnectar. A l'Anna per ser obvi que li estic agraïda per haver existit, per poder-hi comptar, per ser una més de la família. Per l'empatia, l'experiència i per enquadrar-me el treball de manera que fins i tot vingui de gust llegir-se'l. A l'Helena Corominas pel vagatge, els cafès, les cerveses, les trucades, els consells i la santa paciència. A l'Helena Calderón, per aparèixer i quedar-se.

A la tieta Gemma, per transformar totes les desgràcies d'aquesta vida en coses divertides. Per fer tan passables els últims mesos a la feina. Per mimar-me com una segona mare!

A la Lúcia, per haver-me ajudat a fer tan amable aquest recorregut. A l'Alba, per compartir sempre coneixements amb tanta generositat. A l'Àlex per fer-me veure que no n'hi havia per tant. Gràcies!

Als fabricants de cervesa, de tabac, de cafè, d'infusions, de pizzes i coses gordes en general; a la banyera del meu pis, a les plantes -ara seques- del meu balcó; a la Sala Clap i al Rebost de l'Àvia per tenir tan poc a veure amb el TFG; a les terrasses dels bars d'arreu; a la pluja que no convidava a sortir de casa; a les maduixes de la vinya i als ja-ho-faré-demà-que-vaig-bé-de-temps.

I especialment i amb tot l'amor, a en Nil, per haver-se hagut de menjar amb patates el dia a dia d'aquest recorregut. Per ser indispensable i ajudar-me a ser una mica menys vaga. Per ser un desastre altament adorable. Pels ànims i per confiar sempre en que puc fer-ho. Per haver estat al peu del canó aquests últims quatre anys i mig; per ser amic i company de vida. I als meus sogres, que ho van fer de collons i són uns guapos!